ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Nazirbekova Shahnoza Batirovna

Nizomiy nomidagi O‘zMPU dotsenti

talaba **Suvonova Robiya Abdusamadovna**

OLIY PEDAGOGIK TA’LIMDA PLENER AMALIYOTINING KOLORISTIK MAHORATNI SHAKLLANTIRISHDAGI METODOLOGIK IMKONIYATLARI VA ESTETIK PRINSIPLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san’at ta’limida plener amaliyotining o‘rni, talabalarning professional rang idroki va koloristik mahoratini rivojlantirishning metodik asoslari tadqiq etiladi. O‘zbekiston rangtasvir maktabida ochiq havo rangtasvirining shakllanish bosqichlari, atoqli rassom-pedagoglarning ijodiy metodikasi va ularning ta’lim jarayonidagi ahamiyati o‘rganilgan. Tadqiqotda plener sharoitida tabiat va atrof-muhit ranglarini idrok etishdagi muammolar hamda taniqli olimlarning ilmiy nazariyalari asosida bo‘lajak mutaxassislarning professional tayyorgarligini takomillashtirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Plener, metodika, koloristika, aksent nazariyasi, koloristik mahorat, akademik rangtasvir, pedagogik amaliyot, etyud, rang idroki, peyzaj.

Kirish

Zamonaviy oliy pedagogik ta’lim tizimida bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi darajasi ularning nafaqat nazariy bilimlar jamlanmasi, balki amaliy mahorat va estetik idrok etish qobiliyatining shakllanganligi bilan belgilanadi. Ushbu mahorat tizimida plener amaliyoti (ochiq havo rangtasviri) talabalarning professional koloristik tafakkurini rivojlantiruvchi va ustaxona sharoitida olingan fundamental bilimlarni hayotiy kuzatishlar bilan sintez qiluvchi strategik bosqich hisoblanadi. Plener — bu shunchaki tabiat manzarasini qog‘oz yoki matoga ko‘chirish emas, balki atrof-muhitdagi yorug‘lik va havo muhitining (tekislik havosi) jism rangiga ko‘rsatadigan dinamik ta’sirini tahlil qilish hamda ranglar uyg‘unligining murakkab qonuniyatlarini amaliyotda o‘rganish jarayonidir.

Tasviriy san’atning ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan koloristika sohasida, ayniqsa, bo‘lajak pedagoglar uchun rangni ko‘rish va his qilish qobiliyatini rivojlantirish o‘qitish jarayonining eng muhim vazifasidir. Bugungi kunda kompyuter texnologiyalari va raqamli dizayn jadal rivojlanayotgan bo‘lsa-da, professional mutaxassislarda ranglarni tabiiy ravishda tanlash va ularning psixofiziologik ta’sirini tushunish borasida ma’lum oqsoqliklar ko‘zga tashlanmoqda. Reklama obyektlarini bezashda yoki uylarning interyer va eksteryer dizaynida yo‘l qo‘yilayotgan rang xatolari aynan plener amaliyoti orqali shakllanadigan koloristik ko‘nikmalarning yetishmasligi bilan bog‘liqdir. Shu bois, ochiq havoda o‘tkaziladigan mashg‘ulotlar orqali talabalarni ranglarni to‘g‘ri ko‘rish, payqash va tahlil qilishga o‘rgatish metodik jihatdan dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, talabalarning rang idroki va koloristik mahorati tabiatdagi o‘zgaruvchan yorug‘lik elementlarini (quyosh nuri, havo qatlamlari, soyalarning harakati) muntazam kuzatish orqali shakllanadi. P.P.Benkov, O‘.Tansiqboyev va R.Ahmedov kabi buyuk rangtasvir ustalari plener amaliyotini o‘quv jarayonining ajralmas qismi deb bilishgan va aynan tabiat qo‘ynida ishlash orqali o‘zlarining durdona asarlarini yaratganlar. Plener

amaliyoti jarayonida talabalar havo perspektivasi qonunlarini, jismlarning o‘zaro rang munosabatlarini va quyosh nurlarining jismning lokal rangiga ta’sirini tahliliy o‘rganadilar. Bu esa ularda san’atkor-o‘qituvchi sifatida maktablarda, kasb-hunar kollejlarida o‘quvchilarga manzara janri va rang nazariyasini tushuntirishda zarur bo‘ladigan professional ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Hozirgi vaqtda oliy ta’lim muassasalarida plener amaliyoti uchun ajratilgan vaqtning cheklanganligi (ko‘pincha faqat yoz faslida) va metodik qo‘llanmalarning yetishmasligi talabalarning yil davomidagi rang gammalari o‘zgarishini to‘liq idrok etishiga to‘sqinlik qilmoqda. Mazkur maqolada plener amaliyotining metodologik imkoniyatlari, estetik prinsiplari va ushbu jarayonda talabalarning koloristik mahoratini oshirish bo‘yicha samarali pedagogik yondashuvlar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — plener mashg‘ulotlarini zamonaviy metodlar asosida tashkil etish orqali bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining ijodiy salohiyatini yuksaltirishdan iboratdir.

Ochiq havo rangtasvirining tarixiy va estetik ildizlari. O‘zbek milliy tasviriy san’ati kontekstida ochiq havo (plener) tamoyillari bir necha asrlik evolyutsion yo‘lni bosib o‘tgan murakkab badiiy jarayon hisoblanadi. Ushbu ildizlar, eng avvalo, o‘rta asrlar sharq miniatyura san’atiga borib taqaladi. Miniatyura maktablarida, xususan, Hirot va Samarqand ijodiy muhitida yaratilgan asarlarda tabiat unsurlari — daraxtlar, ariqlar, tog‘lar va hayvonlar tasviri ma’lum bir qat’iy qoidalar hamda shartli estetik mezonlar asosida shakllantirilgan. Garchi bu davr rasmlarida tasvirlangan buyumlar va atrof-muhit realistik perspektivadan yiroq, ya’ni tekislik xarakterida bo‘lsa-da, ular o‘ziga xos koloristik uyg‘unlikka va falsafiy ma’noga ega edi. Miniatyura san’ati o‘zining ramziy tili orqali tabiatning idealistik qiyofasini yaratgan bo‘lib, bu ochiq havoda ishlashning ilk konseptual poydevori bo‘lib xizmat qilgan.

XVIII-XIX asrlarga kelib, Markaziy Osiyo hududida realistik yo‘nalishdagi rangtasvir tamoyillari kirib kelishi bilan tasviriy san’atda keskin sifat o‘zgarishlari yuz berdi. Rassomlar endilikda Yevropa akademik metodologiyasidan, xususan, perspektiva va yorug‘-soya qonuniyatlaridan unumli foydalana boshladilar. Bu davrda S.P.Yudin, R.K.Zommer va L.L.Bure kabi ijodkorlar O‘zbekistonning betakror va quyoshli tabiatini, qadimiy me’moriy obidalarining ulug‘vorligini, shuningdek, mahalliy xalqning choyxonalar va ko‘chalardagi kundalik turmush tarzini bevosita plener sharoitida mahorat bilan aks ettirdilar. Ularning asarlarida ochiq havoning tiniqligi va quyosh nurlarining jismlar sirtidagi plastik o‘zgarishlari akademik mahorat darajasida tahlil qilingan.

O‘zbekiston rangtasvirida professional plener maktabining haqiqiy ma’noda shakllanishi va rivojlanishiga Pavel Petrovich Benkov ulkan hissa qo‘shgan. 1930-yillarda Samarqandga ko‘chib o‘tgan Benkov bu yerdagi o‘ziga xos muhit, me’morchilik va yorqin ranglarni o‘zining "tekis havo" (en plein air) maktabining asosiga aylantirdi. U yaratgan metodologiya boshqalarga o‘xshamaydigan individual uslub va chuqur koloristik sezgi bilan ajralib turardi. Rassomning shoh asarlaridan biri bo‘lgan "Uzum uzish" (Do‘stlar) kartinasida quyosh nurlarining uzum barglari orasidan o‘tib, jism rangini yoritishi, nurning titrashi va havo harorati yuksak mahorat bilan tasvirlangan. Ushbu asar ochiq havoda ishlashning eng mukammal namunasi bo‘lib, tomoshabinda haqiqiy uzumzorni va jazirama quyosh taftini his qilish imkonini beradi.

P.Benkovning pedagogik faoliyati va u yaratgan an’analar keyinchalik uning munosib shogirdlari bo‘lgan Z.Kovalevskaya, L.Abdullayev va A.Abdullayevlar tomonidan yangi bosqichga ko‘tarildi. Ushbu an’analarning eng yorqin davomchisi sifatida akademik rassom O‘rol Tansiqboyevni e’tirof etish joiz. Uning plener amaliyoti jarayonida yaratilgan "Mening qo‘shig‘im" asari nafaqat manzara janrining, balki o‘zbek tasviriy san’atining ham ramzi

hisoblanadi. Bu kartinada ochiq havo rangtasvirining eng yuksak cho‘qqilari, ya’ni yurtimiz kengliklari, tog‘lari va daryolarining monumental qiyofasi o‘z aksini topgan.

Shuningdek, akademik rangtasvirchi Rahim Ahmedovning ijodi ham ochiq havo imkoniyatlaridan unumli foydalanishning yorqin namunasidir. Uning "Tug‘ruqxonalar" portret asari bevosita ochiq havoda, daraxtning shaffof soyasida o‘tirgan ayol qiyofasini tasvirlashi orqali professional koloristikaning yangi qirralarini ochib berdi. Rassom jismning soyadagi rang o‘zgarishlarini, atrof-muhit bilan uzviy bog‘liqligini shunchalik aniq bajarganki, bu asar bugungi kunda ham talabalar uchun amaliyot jarayonida o‘rganilishi lozim bo‘lgan eng kuchli metodik namunadir. Ushbu tarixiy va estetik meros oliy pedagogik ta’limda bo‘lajak san’atkorlarni tayyorlashda fundamental asos bo‘lib xizmat qiladi.

Metodik muammolar va koloristik mahorat tahlili. Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida bo‘lajak tasviriy san’at mutaxassislarini ranglarni to‘g‘ri idrok etish va ularni badiiy asarda aks ettirishga o‘rgatish ta’lim jarayonining eng ustuvor va shu bilan birga eng murakkab vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda. Rang idroki — bu shunchaki vizual ma’lumotni qabul qilish emas, balki atrof-muhitdagi rang munosabatlarini tahliliy o‘rganish va ularning psixofiziologik ta’sirini tushunish jarayonidir. Biroq, peyzaj janri doirasida talabalarning koloristik mahoratini rivojlantirishning metodik masalalari zamonaviy san’at pedagogikasida hamon o‘zining to‘liq yechimini topganicha yo‘q.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, aksariyat o‘quv jarayonlarida pedagoglar asosan buyumning tuslarini, ya’ni uning yorug‘lik va soya darajasini (valyor) payqashga haddan tashqari ko‘p e’tibor qaratmoqdalar. Natijada, tabiatning o‘ziga xos bo‘lgan tabiiy ranglari, havo qatlamlaridagi koloristik o‘zgarishlar va atmosferadagi umumiy rang uyg‘unligi (gamma) metodik jihatdan e’tibordan chetda qolib ketmoqda. Ushbu tizimli muammo talabalarning mustaqil ijodiy ishlarida, ayniqsa, buyumlarga berilgan yorug‘lik akslari, bevosita quyosh nurlarining jism lokal rangiga ta’siri hamda kunduzgi atmosferadagi dinamik o‘zgarish jarayonini tasvirlashda yaqqol va keskin sezilmoqda. Talabalarda rangni ko‘rish qobiliyatining yetarlicha shakllanmaganligi ularning asarlarida ranglarning quruq va shartli bo‘lib qolishiga olib kelmoqda.

Ushbu metodik bo‘shliqlarni bartaraf etishda rus rassom-pedagoglari N.N.Volkov va K.F.Yuonlar tomonidan ilmiy asoslab berilgan “aksent yoki bo‘yoq nazariyasi” fundamental ahamiyat kasb etadi. Mazkur nazariya plener sharoitida ranglarni shunchaki nusxalash emas, balki ularning bir-biriga nisbatini (kontrast va uyg‘unlik) aniqlashga xizmat qiladi. Shuningdek, mashhur olim A.A.Vasilyev o‘zining “Osnovi teoreticheskix i obrazovatelnix prinsipov obucheniya xudojnikov prostoy vozduxe iskusstvu” nomli fundamental asarida yopiq ustaxona sharoiti va ochiq havo (plener) o‘rtasidagi yorug‘lik intensivligining tub farqini ilmiy jihatdan aniqlashtirgan. Uning fikricha, ochiq havoda yorug‘lik manbai (quyosh) doimiy harakatda bo‘lganligi sababli, jismlarning soyalari va rang reflekslari nihoyatda tez o‘zgarib turadi.

Vasilyev ushbu holatni inobatga olgan holda, talabalarda tezkor vizual xotira va koloristik reaksiya qobiliyatini rivojlantiruvchi qisqa muddatli etyudlarni o‘rganishni tavsiya etadi. Shu bilan birga, landshaftni tasvirlash metodikasida u talaba birinchi navbatda butun bir katta panoramani yoki murakkab kompozitsiyani qamrab olishga urinishi emas, balki tabiatning kichik bir qismini (peyzaj bo‘laklarini) sinchkovlik bilan ajratib olishi va uning rang munosabatlarini eslab qolishi lozimligini alohida ta’kidlagan. Bu yondashuv talabaga tabiatdagi murakkab koloristik holatlarni bosqichma-bosqich o‘zlashtirish va o‘z asarlarida professional darajadagi ranglar uyg‘unligiga erishish imkonini beradi. Mazkur metodik tavsiyalarni o‘quv jarayoniga tizimli tatbiq etish bo‘lajak san’atkor-pedagoglarning koloristik tafakkurini boyitishda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi.

O‘qitish jarayonini optimallashtirish va amaliy yondashuv. Oliy pedagogik ta’lim tizimida talabalarning professional rangtasvir ko‘nikmalarini rivojlantirish va ularda koloristik sezgirlikni yuksaltirish bevosita tabiat qo‘ynida muntazam ravishda ishlashni taqozo etadi. Bu jarayonda atrof-muhitni sinchkovlik bilan kuzatish, tabiat unsurlarining o‘zaro uyg‘unligini tahlil qilish va har bir buyumning estetik mohiyatini chuqur his qilish muhim ahamiyatga ega. Talaba faqatgina tabiat bilan bevosita muloqotda bo‘lish orqali quyosh nurlarining jismlar yuzasida hosil qiladigan cheksiz rang tovlanishlarini va havo muhitining tasviriy san’atdagi o‘rnini anglab yetishi mumkin. Ranglar bilan ishlash mahoratini oshirish tizimli o‘rganishsiz va atrof-muhitni kuzatmasdan turib amalga oshirilmaydi.

Ushbu metodik maqsadlarga erishish uchun tadqiqotchi V.M.Sokolinskiy bir qator samarali yondashuvlarni taklif etgan. Uning qarashlariga ko‘ra, faqatgina ochiq havo mashg‘ulotlari bilan cheklanib qolmasdan, ustaxonalarda qo‘shimcha tizimli mashg‘ulotlar o‘tkazish, o‘qituvchi rahbarligida etyudlar chizish, manzara ustalarining asarlaridan nusxa ko‘chirish va talabalarning mustaqil ijodiy ishlarni amalga oshirishiga imkon berish metodik jihatdan maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, S.E.Tokarev o‘zining ilmiy tadqiqotlarida ranglarni ko‘rish qobiliyatini yaxshilash va professional darajaga ko‘tarish uchun amaliy tadqiqot, tahlil, kuzatish, nutq yoki munozara davrini tashkil etish hamda pedagogik tajribadan foydalanish tizimini ishlab chiqqan. Bu tizim talabaga tabiatdagi murakkab koloristik o‘zgarishlarni tushunishda nazariy bilim va amaliy ko‘nikma o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta'minlovchi vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Biroq, bugungi kunda Oliy ta’lim muassasalarining (Buxoro, Namangan, Samarqand, Guliston) malaka va amaliyotini oshirishdagi asosiy to‘siqlardan biri — plener amaliyoti uchun asosan yoz faslining bir oyi yoki undan ham kamroq vaqt ajratilishidir. Bu holat talabalarning yil davomidagi rang gammalari o‘zgarishini va tabiatning turli fasllardagi holatini landshaft mavzusi doirasida o‘rganishiga jiddiy to‘sqinlik qilmoqda. Koloristik mahoratni chinakam ma’noda va to‘laqonli shakllantirish uchun yil davomida turli fasllarda — kuz va bahor fasllarida ham ochiq havo mashg‘ulotlarini o‘tkazish metodik jihatdan o‘ta foydali va maqsadga muvofiqdir. Rang gammalari haqida murakkab nazariy bilimlarga ega bo‘lish uchun tadqiqotlarni yil davomida olib borish muhimdir.

Bo‘lajak san’atkor-o‘qituvchilar ertaga maktab va kollejlarda o‘quvchilar bilan ishlayotganida landshaft tushunchasini va dastur manzarasini to‘g‘ri tushuntirib berishlari uchun, avvalo, o‘zlari ana shunday boy amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari shart. Dars jarayonlarida talabalarni faqatgina kompyuter texnologiyalari orqali emas, balki zamonaviy o‘quv vositalari yordamida ochiq havoda mashq qilish orqali muammolarni hal qilishga o‘rgatish lozim. Ochiq havoda o‘tkaziladigan o‘quv-mashg‘ulot jarayoni o‘quvchilarning aksent yoki ranglarni professional darajada tanlash, payqash va his qilish qobiliyatlarini rivojlantirishni talab qiladi. Faqatgina shunday tizimli yondashuv orqali ta’lim sifatini oshirish va yuksak mahoratli pedagog kadrlar tayyorlash imkoniyatlari kengayadi.

Xulosa Oliy pedagogik ta’lim muassasalarida bo‘lajak san’atkor-o‘qituvchilarni tayyorlanish jarayonida plener amaliyoti shunchaki o‘quv rejasining bir qismi emas, balki ustaxona sharoitida olingan nazariy bilimlarni hayotiy kuzatishlar va real borliq bilan uzviy bog‘lovchi, talabalarning badiiy dunyoqarashini kengaytiruvchi ajralmas strategik jarayon hisoblanadi. Tadqiqotlar va manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, tabiatdagi o‘zgaruvchan yorug‘lik, havo muhitining shaffofligi va murakkab rang munosabatlarini tahliliy o‘rganish talabalarning professional koloristik mahoratini oshirish bilan bir qatorda, ularning ijodiy izlanishlariga yangi ruh va estetik mazmun bag‘ishlaydi.

O‘tkazilgan ilmiy-metodik tahlillar natijasida plener sharoitida talabalarning rang idrokini rivojlantirish uchun N.N.Volkov va A.A.Vasilyev kabi olimlar tomonidan taklif etilgan "aksent

nazariyasi" hamda qisqa muddatli etyudlar tizimini o‘quv jarayoniga yanada kengroq tatbiq etish zarurligi aniqlandi. Bu yondashuv talabalarga tabiatdagi tez o‘zgaruvchan koloristik holatlarni lahzada payqash va ularni texnik jihatdan to‘g‘ri tasvirlash imkonini beradi. Shuningdek, amaliyotning faqatgina yoz fasli bilan cheklanishi talabaning ranglar gammasi haqidagi bilimlarini boyitishga to‘sqinlik qilayotganini inobatga olib, koloristik ko‘nikmalarni shakllantirish maqsadida plener mashg‘ulotlarini yil davomida, xususan, ranglarga boy bo‘lgan kuz va bahor fasllarida ham tashkil etish metodik jihatdan o‘ta muhim ilmiy zaruriyatdir.

P.P.Benkov va O‘.Tansiqboyev kabi o‘zbek rangtasvir ustalari yaratgan "tekis havo" maktabi an’analarini chuqur o‘rganish talabalarning professional mahoratini yuksaltirishda asosiy poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Bo‘lajak o‘qituvchilar ta'lim muassasalarida dars berish jarayonida landshaft janrini va tabiat estetikasini to‘g‘ri tushuntirib bera olishlari uchun ularning o‘zlari plener sharoitida ranglarni professional darajada tanlash va his qilish qobiliyatiga ega bo‘lishlari shart. Xulosa qilib aytganda, plener amaliyotini optimallashtirish va zamonaviy metodik yondashuvlar bilan boyitish oliy pedagogik ta’limda sifatni yangi bosqichga ko‘tarishga hamda kelajakda yuksak salohiyatli san’atkor-pedagog kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdurahmonov, G‘. M. (1995). *Rang tasavvuri va kompozitsiya*. Ma’rifat.
2. Abdurasilov, S., Tolipov, N., & Oripova, N. (2006). *Rang tasavvur qiling*. O‘zbekiston.
3. Egamov, X. (2012). *Rangtasvirda rang nazariyasi*. San’at.
4. Xalilov, R. Sh. (2010). *Rangtasvir metodikasi*. Iqtisod-moliya.
5. Sokolinskiy, V. M. (2003). *Formirovaniye koloristicheskoy kulturы budushix uchiteley izobrazitelnogo iskusstva* [Bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining koloristik madaniyatini shakllantirish]. Kurskiy gosudarstvennыy universitet.
6. Tokarev, S. E. (2005). *Metodika obucheniya jivopisi v usloviyax plenera* [Plener sharoitida rangtasvirga o‘rgatish metodikasi]. MGPU.
7. Vasilev, A. A. (2000). *Teoreticheskiye i metodicheskiye osnovы obucheniya jivopisi na plenere* [Plenerda rangtasvirga o‘rgatishning nazariy va metodik asoslari]. Krasnodar.
8. Volkov, N. N. (1965). *Svet v jivopisi* [Rangtasvirda yorug‘lik]. Iskusstvo.
9. S.B.Maxkamova BUYUK SHOIR ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MEROSININGTASVIRIY SAN’AT ASARLARIGA TA’SIRI Vol. 3 No. 15 (2026): International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education https://intconf.online/index.php/icarhse/article/view/900

10 . Maxkamova Saodat Baxtiyarovna.PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF FINE ARTS FOR THE ARTISTIC ANALYSIS OF THE WORKS OF CHINGIZ AKHMAROV. (2026). *International Journal of Artificial Intelligence*, *6*(02), 188-193. https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/10660

11.Maxkamova Saodat Baxtiyarovna Qalamtasvir fanida grafik rassomlar ishlarini badiiy tahlil qilishga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari.Vol. 9 No. 1 (2026): Pedagogik Tadqiqotlar Jurnali 3-10 https://wosjournals.com/index.php/ptj/issue/view/56

12. TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA BADIIY IDROKNI RIVOJLANTIRIShNING PEDAGOGIK ShART-ShAROITLARI Sunatulla Fayzullaevich Abdirasilov,Saodat Baxtiyarovna Maxkamova .Vol. 9 No. 1 (2026): Pedagogik Tadqiqotlar Jurnali 11-16 https://wosjournals.com/index.php/ptj/issue/view/56

13. .Махкамова Саода Бахтияровна. (2026). ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ ИСКУССТВ К ХУДОЖЕСТВЕННОМУ АНАЛИЗУ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЧИНГИЗА АХМАРОВА. IQRO INDEXING, 19(02), 387-392. https://worldlyjournals.com/index.php/IFX/

13.Махкамова Саода Бахтияровна. (2026). Творчество художников в развитие современнойживописи узбекистана Vol. 3 No. 13 (2026): AMERICAN SCIENTIFIC CONFERENCE

https://intconf.online/index.php/icarhse/article/view/723

14.RASULOV, M. (2024). O'ZBEK XALQ AMALIY BEZAK SAN'AT TARIXI VA UNING RIVOJLANISHI. *Journal of Culture and Art*, *2*(2), 12–16. Retrieved from https://imfaktor.com/index.php/jocaa/article/view/988